

Hettemåka i Buskerud – Årets Fugl 2011

av Steinar Stueflotten, LRSK Buskerud

Bakgrunn

Norsk Ornitologisk Forening valgte rødlistearten hettemåke til Årets Fugl for 2011. Bakgrunnen for dette valget var en dramatisk nedgang i bestanden over de siste tiårene både i Norge og nabolandene våre. Årsaken til den store nedgangen er ikke fullt ut kjent, men i Sverige har man konkludert med at den mest sannsynlige årsaken til tilbakegangen på 1970- og 1980-tallet var lav ungeproduksjon. Om dette skyldes forandringer i jordbruket, som tilbakegangen av andre kulturlandskapsfugler tyder på, er foreløpig usikkert, men mindre tilgang på bl.a. meitemark som følge av det moderne jordbruket, kan være en mulig forklaring (Helberg m.fl. 2011). NOFs prosjekt har hatt som mål å kartlegge hvor mange par hettemåker som fortsatt hekker i Norge og samle inn data om ungeproduksjon m.m.

Det første funnet av hekkende hettemåke i Norge ble gjort på Jæren i 1867 (Haftorn 1971). Først rundt 1880 begynte hettemåka å hekke fast her i landet, først på Jæren, så i området rundt Trondheimsfjorden. Første hekkefunn på Østlandet ble gjort på Øyeren (AK) i 1922 (Haftorn 1971). Bestanden økte utover på 1900-tallet og var trolig på sitt høyeste på 1980-tallet. I Norsk Fugleatlas (Gjershaug m.fl. 1994) ble den norske hekkebestanden anslått til 20 000 – 30 000 par, men da uten et estimat for Østlandet hvor det på 1980-tallet alene hekket 20 000 – 25 000 par (Bergan 2011). Den norske bestanden må derfor ha vært på nærmere 50 000 par på det meste på 1980-tallet. Etter 1990 har bestanden i de fleste fylker gått kraftig tilbake, noen steder med over 90 % (Helberg m.fl. 2011).

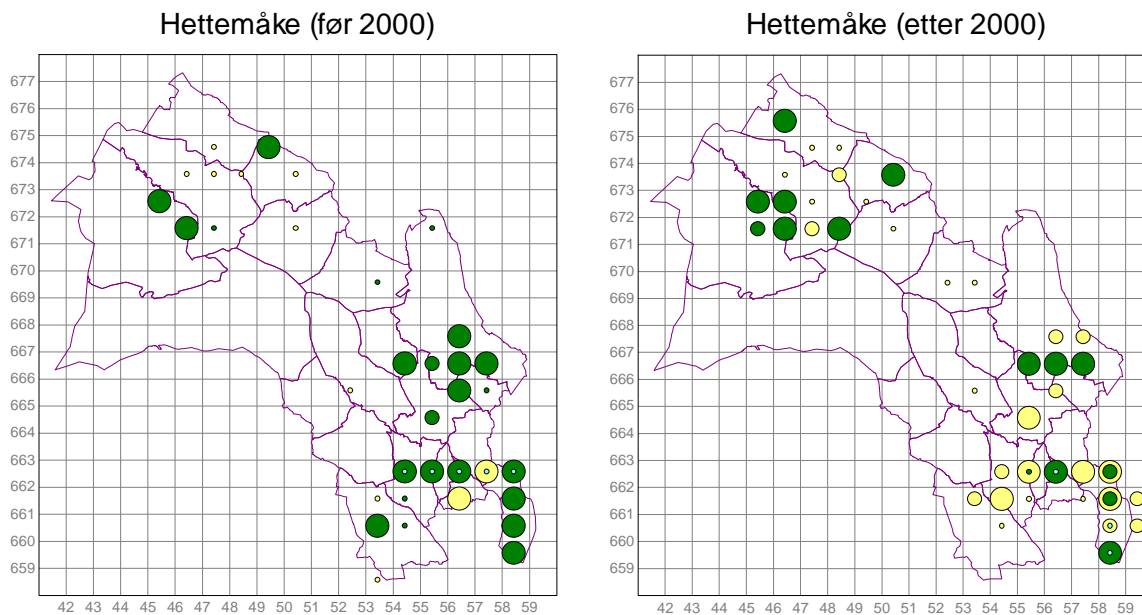
Hettemåke 2K, Linnestranda, Lier 19.5.2010. Foto: Jens Erik Nygård.

Bestandsutvikling i Buskerud

Første kjente observasjon av hettemåke i Buskerud stammer litt overraskende fra Strandafjorden i Ål 14.4.1939 (Lars Oluf Odden, ref. LRSK), men arten ble trolig observert i Oslofjordsområdet tidligere enn dette da hettemåka hadde etablert seg som hekkefugl på Fornebu allerede rundt 1940 (Bergan 2011). Når arten begynte å hekke for første gang i fylket, er ikke kjent, men det ble i alle fall gjort et hekkefunn på Dynaskjærene (Skurven) i Røyken i 1951 (Lund 1952), og i 1959 etablerte noen få par seg på

Ertsvikskjær i Hurum (Haftorn 1971). I 1966 hadde denne kolonien vokst til flere hundre par. Det ser mao. ut til at hettemåka begynte å etablerte seg som hekkefugl langs kysten av Buskerud på 1950-tallet og at bestanden deretter vokste raskt utover på 1960- og 1970-tallet. Den nådde trolig en topp på minst 1500 par på begynnelsen av 1980-tallet (1981). De fleste hekket da på øyer, holmer og skjær langs vestsiden av Oslofjorden i kommunene Røyken og Hurum. Utover på 1970-tallet etablerte hettemåka seg også som hekkefugl flere steder i innlandet av Buskerud, og på 1980-tallet ble det gjort flere hekkfunn i øvre deler av fylket. Utover på 1990-tallet holdt fylkesbestanden seg nokså stabil på 1000-1500 par.

Nedgangen i Buskerud begynte for alvor på begynnelsen av 2000-tallet. I 2005 hadde bestanden i fylket totalt falt til under 500 par, og i 2011 hekket det knapt 200 par i Buskerud. De aller fleste av disse i kun en koloni i Tyrifjorden. Dette innebærer en bestandsnedgang på rundt 75 % på 10 år og kanskje nærmere 90 % siden bestandstoppen for 30 år siden. Det kan se ut som at bestandsnedgangen først begynte langs kysten, så noe seinere på innlandslokalitetene i sørfylket, mens det i øvre Hallingdal foreløpig ikke er noen tegn til nedgang i den lille bestanden som hekker der.

Kartene viser hettemåkas utbredelse i Buskerud før og etter år 2000. ● Store grønne prikker – konstatert hekking eller hekkeforsøk, mellomstore grønne prikker – sannsynlig hekking, små grønne prikker – observert i hekketiden. ● Gule prikker – andre observasjoner utenfor hekketiden, store prikker – vanlig art, mellomstore prikker – spredte observasjoner, små prikker – sjelden art. Små blå prikker – vinterfunn.

Som vi ser av kartene ovenfor, har antall Atlas-ruter med påvist og sannsynlig hekking i de sørlige delene av fylket blitt redusert fra 15 til 7 ruter. Den kraftige bestandsnedgangen har som forventet, ført til at arten har fått en mer begrenset utbredelse. I nordfylket derimot, har antall Atlas-ruter med påvist og sannsynlig hekking doblet seg, men her er det kun få par som hekker, og den tilsynelatende økte utbredelsen kan like gjerne skyldes bedre undersøkelser etter 2000 og at parene her ofte flytter til nye lokaliteter.

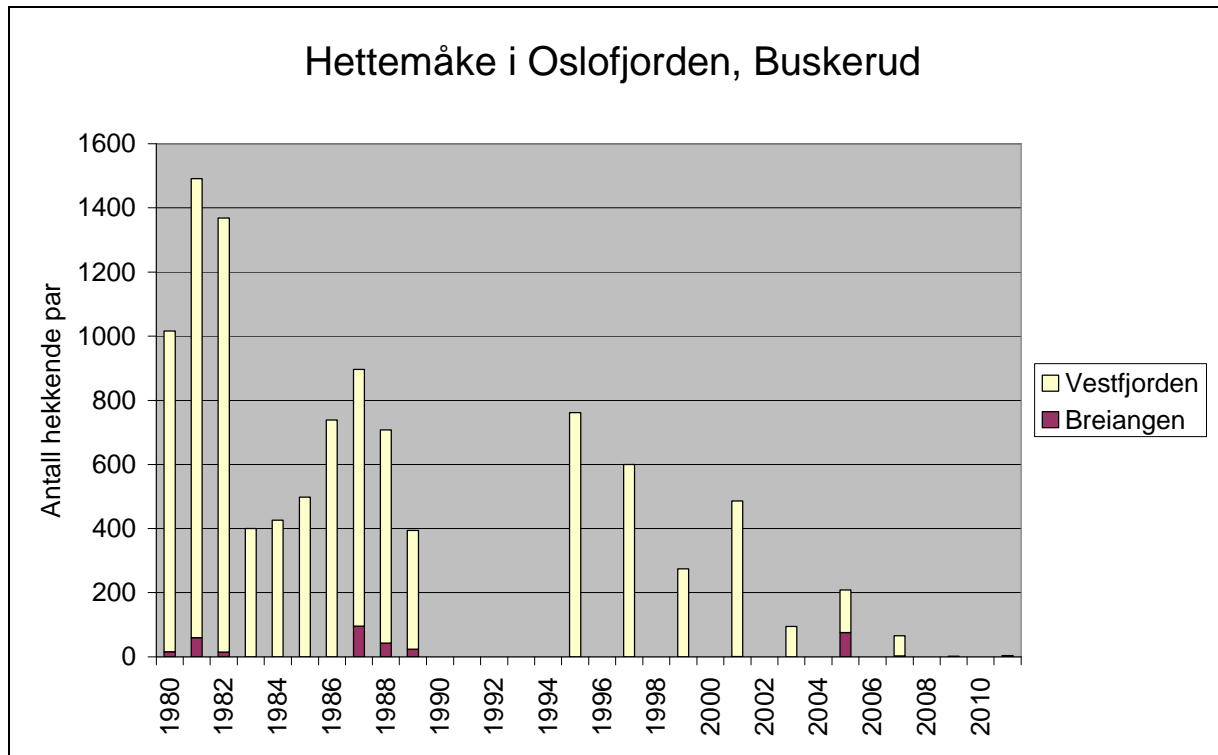
Bestandsutvikling i Oslofjordsområdet

Etter at hettemåka hadde etablert seg som hekkefugl i indre Oslofjord på 1940-tallet og langs kysten av Røyken og Hurum på 1950-tallet, økte bestanden raskt til 1000-1500 par fram til begynnelsen av 1980-tallet. På denne tiden hekket arten tallrikt på flere øyer, holmer og skjær i Vestfjorden fra Geitungholmen ved Slemmestad i nord og videre sørover til Storskjær i Drøbaksundet, samt på noen lokaliteter i Breiangen utenfor Tofte i sør. Hettemåka var på denne tiden en dominerende art langs kysten av Buskerud med flere hundre hekkende par på holmene Dyna, Sundbyholmene, Høvikskjæra og Storskjær (Syvertsen & Syvertsen 1982). I Breiangen var den viktigste hekkeplassen ute på Mølen. Her hekket det så seint som i 2007 76 par, året etter bare 10 par (Kjetil Johannessen, ref. Artsobservasjoner), mens det i 2009 og 2011 ikke ble påvist noen hekkende hettemåker her. Første hekkfunn på Mølen ble for øvrig gjort i 1974 (Tonny Andersen m.fl., ref. LRSK).

To grupper har helt siden 1980 drevet systematisk overvåking av sjøfuglbestandene i indre Oslofjord. De to gruppene har bestått av hhv. Geir S. Andersen og Morten Bergan i indre deler av Oslofjorden sør til Storskjær, og av Tonny Andersen, Erland T. Tollefsen og Håkon Bergø i Breiangen utenfor Tofte (etter 1990). De første ti årene ble tellingene utført årlig, f.o.m. 1995 kun annethvert år i mai. Resultatene fra

disse tellingene er vist i figuren nedenfor. Som vi ser, var bestanden på topp på begynnelsen av 1980-tallet med 1491 par i 1981, men stabiliserte seg så etter en nedgang i påfølgende år på mellom 400-800 par fram til midten av 1990-tallet da bestandsnedgangen begynte for alvor i dette området. I 2007 hekket det bare 54 par på Østre Hjelpskjær ved Sætre og 9 par på Geitungholmen, i 2009 kun 2 par på Demmekilskjæra i Røyken og i 2011 kun 1 par på Østre Hjelpskjær og 3 par på Geitungholmen (Andersen og Bergan 2011a). Det ble ikke påvist noen hekking i Breiangen verken i 2009 eller 2011. Hettemåka har mao. nå nesten forsvunnet som hekkefugl i dette kystområdet, og bestandsnedgangen de siste 15 årene har vært på hele 99 %! I Oslo og Akershus' del av indre Oslofjord var hettemåkebestanden på topp i 1987 med ca. 15 000 par (Bergan 2011). Siden har bestanden også i dette området falt dramatisk med en nedgang på ca. 85 % (Andersen og Bergan 2011b).

Hettemåkekoloni på en av holmene i Oslofjorden 13.6.2009. Foto: Morten Bergan.

Bestandsutvikling i Drammensområdet og Eiker-bygdene

I havneområdet innerst i Drammensfjorden har hettemåka gjort enkelte spredte hekkforsøk, bl.a. ble det funnet flere reir med egg på Lierstranda vest 31.5.2005 (Jarl F. Erichsen, ref. LRSK).

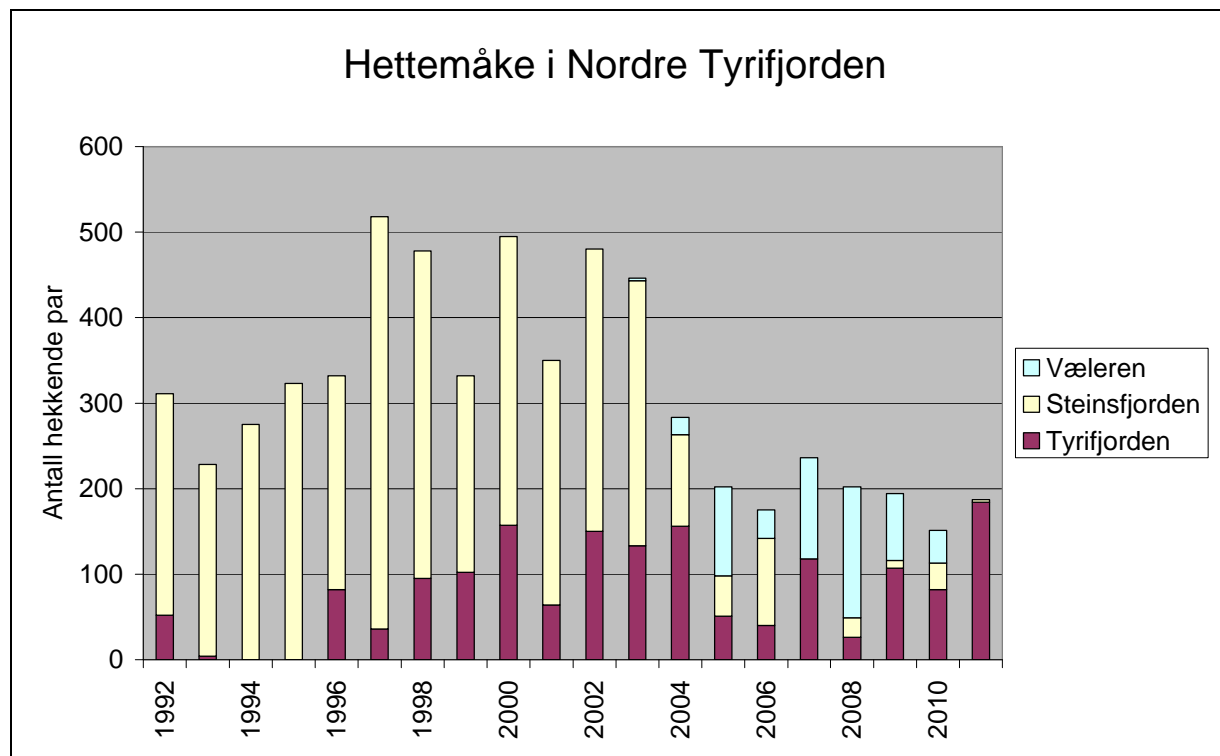
Ellers hekket hettemåka tallrikt i Miletjern, Nedre Eiker fra 1991 fram til 1995, med maks 280 observerte individer 11.5.1994. Det har også vært noen spredte, men mislykkede hekkforsøk her på 2000-tallet.

I Øvre Eiker ble første hekking (2 reir) påvist på Kolbergtjernsmyra i 1978 (Kolberg 1993). I 1989 hadde antall individer økt til ca. 200 (pers. medd. Anders Hals). Første hekking på Fiskumvannet fant imidlertid ikke sted før i 1991 etter at kolonien på Kolbergtjernsmyra hadde flyttet ned til Fiskumvannet. Det hekket 400-500 par her både i 1991 og 1992 (Kolberg 1993, Stueflotten 2009). I denne perioden hekket det også noen få par på egnede steder langs Vestfosselva og Drammenselva. I mai 1996 gjorde en flokk på nærmere 200 individer hekkforsøk på Fiskumvannet (Kjetil Johannessen m.fl., ref. Artsobservasjoner/LRSK), men de oppga forsøket i slutten av måneden. I 1999 etablerte det seg på nytt en liten koloni på ca. 10 par på Måsnesmyra i nordenden av vannet, men i slutten av mai var også denne kolonien oppløst. Dette året hekket det imidlertid på nytt 2 par på Kolbergtjern. Siden er det ikke påvist noen hekking i kommunen.

Bestandsutvikling i Tyrifjordsområdet

Det er ikke kjent når hettemåka for første gang etablerte seg som hekkfugl i nordre Tyrifjorden (Hole og Ringerike), men det skjedde trolig en gang på 1970-tallet. I 1980 hekket det for første gang minst 14 par på en sandbanke i utløpet av Storelva i Nordfjorden (Hole/Ringerike), men hekkingen ble mislykket pga vårfloppen i begynnelsen av juni (Anker-Nilssen 1981). Vi mangler sikre opplysninger om bestandsutviklingen på 1980-tallet, men på begynnelsen av 1990-tallet hadde hekkebestanden i Steinsfjorden økt til 200-300 par.

Fra 1992 har Bjørn Harald Larsen, Viggo Ree, Kendt Myrmo m.fl. gjennomført årlige kartlegginger av sjøfuglbestandene inklusiv hettemåke i hele Tyrifjordsområdet. Resultatene fra disse tellingene er vist i figuren nedenfor.

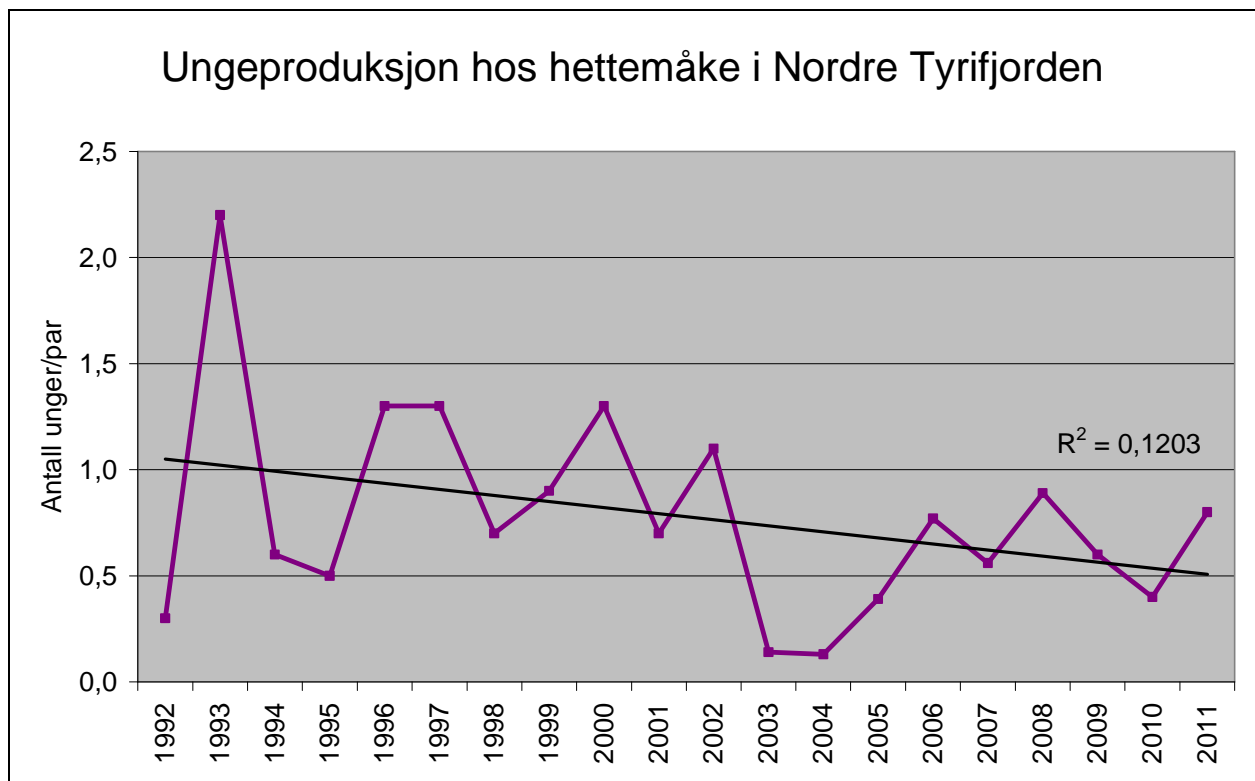

I 12-års perioden 1992 – 2003 hekket det typisk 300-500 par i Tyrifjords-området, de fleste på små øyer og skjær i Steinsfjorden med maks 482 par i 1997, i tillegg hekket det dette året 36 par til i Tyrifjorden. Etter 2003 har bestanden i Steinsfjorden avtatt kraftig, med en nedgang på over 90 % på 10 år. Bestanden ellers i Tyrifjorden har vært mer stabil og ligget på typisk 100 ± 50 par de siste 15 årene. Da bestanden gikk ned i Steinsfjorden, så mange par ut til å flytte til vannet Væleren øst for Tyrifjorden. Her hekket det i 2008 hele 153 par på et par av småøyene i vannet. Etter det har antall par også her gått kraftig tilbake, og i 2011 ble det ikke påvist noen hekkende par i Væleren. Årsaken til denne nedgangen

synes på samme måte som i Steinsfjorden, å ha rot i menneskelige forstyrrelser og sabotasje mot hekkeplassene (Larsen m.fl. 2008, Larsen m.fl. 2009). Den største og mest stabile kolonien i Tyrifjords-området fins nå på Furuøyene i Tyrifjorden sør for Tyrstrand. Antall hekkende par på Furuøyene har også variert en del fra år til år, fra 26 par i 2008 til maks 184 par i 2011, men trenden de siste ti årene har vært ganske stabil. En av grunnene til dette kan være at disse småøyene er i privat eie der grunneieren sørger for god beskyttelse av kolonien. I hele Tyrifjords-området hekket det i 2011 kun 187 par derav 3 par på Østbråtaskjæret i Steinsfjorden og 184 par på Furuøyene i Tyrifjorden. Kolonien på Furuøyene er nå den største i hele fylket.

Totalt i Tyrifjords-området har hettemåkebestanden blitt redusert med 60 % siden 2003. Årsaken til denne nedgangen kan være flere. Mange av koloniene har vært utsatte for flom, noe som ofte fører til mislykkede hekkinger. Men den viktigste årsaken er nok likevel som nevnt, menneskelige forstyrrelser på hekkeplassene. Det er flere eksempler på at folk har gått i land på hekkeholmene og oppholdt seg der i lang tid og endatil teltet nær ved koloniene (Larsen m.fl. 2008). Det er også flere eksempler fra 2000-tallet på bevisst sabotasje av reir med knusing av egg. Slike forstyrrelser har fortsatt på tross av informasjonskampanjer i lokalaviser og oppsetting av skilt på hekkeplassene utover på 2000-tallet, der det er gitt opplysning om hvilke skadevirkning slik atferd medfører (Larsen m.fl. 2008, Larsen m.fl. 2009).

Som et resultat av gjentatte forstyrrelser samt flere mislykkede hekkinger pga flom, har ungeproduksjonen i dette området utviklet seg negativt i løpet av de siste 20 årene, slik figuren nedenfor viser. To svært dårlige produksjonsår i 2003 og 2004 med bare 0,13-0,14 unger/par, sammenfaller med starten på den markerte bestandsnedgangen i dette området. Selv om ungeproduksjonen økte litt igjen i påfølgende år, har nivået de siste årene ligget under det som må til for å opprettholde en stabil bestand. Trenden de siste 20 årene er som vi ser, tydelig negativ, men ikke statistisk signifikant ($p \sim 0,07$).

Ungeproduksjon er beregnet som minimum antall store unger optalt i koloniene per antall påvist hekkende par (pers. medd. Larsen m.fl.).

Bestandsutvikling i øvre deler av Buskerud

I forbindelse med Atlas-prosjektet (1977-1986) ble det påvist flere hekkefunn av hettemåke i øvre Hallingdal, bl.a. i Gol og Hol kommuner sommeren 1984 (Eldøy 1994). Fra seinere år er følgende hekkinger og hekkeforsøk kjent (ref. Artsobservasjoner og LRSK):

- Hovsfjorden (Hol), 589 moh: 4 par i 1999, flere par i 2004, 2 par i 2005 og 1 par i 2010 (T.Breiehagen).
- Budalsvatnet, Geilo (Hol), 1022 moh: minst 9 par i 2002 (DN Naturdatabase) og 9 par i 2003 (R.Solvang).
- Vassfjorden (Ål), 736 moh: hekket i 2006 (C.Mikalsen og E.Mikalsen), 1 rugende par i 2009 (C.Mikalsen), samt i 2010 og 2011 (A.W.Clarke).

- Strandafjorden (Ål) (Tangevika og Grandane), 445 moh: 5 par i 2005, 10 par i 2006, minst 1 par i 2007-2009, 7 par i 2010 og 2011 (T.Breiehagen, P.Furuseth, m.fl.). Flere hekkinger har mislykkes pga flom. Det er sett opp til 40 ind flere ganger i Strandafjorden på 2000-tallet.
- Raudbekktjernet, Golsfjellet (Gol), 853 moh: 5-8 par i 2003 (R.Solvang).
- Murmyrane (Hemsedal), 700 moh: 1 par i 2011 (B.Fjeldheim).
- Torkjellsettjorni (Ål), 956 moh: nyetablert koloni i 2012 (T.Breiehagen).

Hekkebestanden i øvre Hallingdal er liten med kun noen få titalls spredte par som relativt ofte flytter til nye lokaliteter. De sikreste hekkeplassene synes å være i Strandafjorden og Vassfjorden i Ål og Hovsfjorden i Hol. Det er foreløpig ingenting som tyder på noen bestandsnedgang i dette området.

Mulige årsaker til bestandsnedgangen hos hettemåke

Flom fører jevnlig til at hekkinger mislykkes på flere innlandslokaliteter. Men på tross av en mulig endring mot et våtere klima, er det vanskelig å se at omfanget av slike flomsituasjoner skal ha økt vesentlig i de siste 30 årene. Flom kan heller ikke forklare hvorfor hekkebestanden langs kysten er blitt kraftig redusert i samme periode.

Forstyrrelser og sabotasje har helt klart hatt negativ effekt på hekkebestanden lokalt som f.eks. i Steinsfjorden og Væleren, og det skal heller ikke utelukkes at dette problemet har tiltatt noe utover på 2000-tallet. Men det er vanskelig å forstå at slik uheldig menneskelig atferd skal ha økt i omfang samtidig i flere fylker og i andre nordiske land. Hettemåka har også forsvunnet fra flere kolonier i Oslofjordsområdet der vi vet at dette ikke har vært tilsvarende alvorlige forstyrrelsesproblemer som i Steinsfjorden.

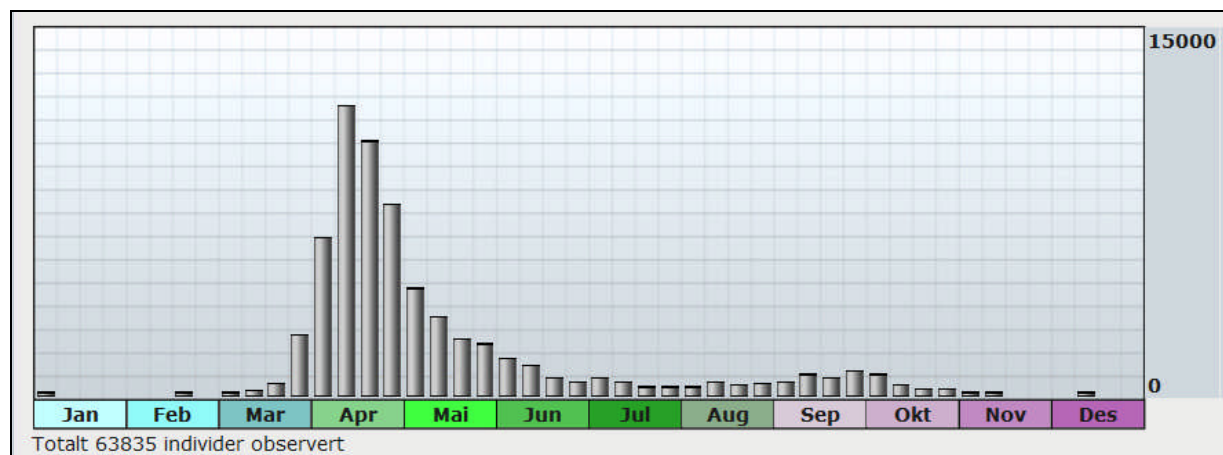
Konkurrans med andre arter som gråmåke og sildemåke kan ha påvirket hettemåka negativt på noen lokaliteter. Det er kjent at bestanden av større måkearter har økt vesentlig i samme periode som hettemåke-bestanden har gått tilbake. Flere av hekkeholmene i Oslofjorden har endret seg fra hettemåke- til stormåkekolonier utover på 1980-tallet (Bergan 2011). Men dette kan neppe være den avgjørende faktoren da hettemåka også har forsvunnet fra flere kolonier der slik konkurranse ikke har vært til stede.

Endringer i næringsgrunlaget er en mulig faktor som kan forklare den massive tilbakegangen som vi har hatt over store geografiske områder de siste 20-30 årene. Hettemåka driver i hovedsak næringsøk i kulturlandskapet og spiser helst meitemark og insekter. Omlegginger til mer intensivt jordbruk med andre pløying- og gjødslingsteknikker kan ha ført til mindre tilgang på meitemark og insekter. Bedre rensing av avløpsvann har i den samme perioden gitt mindre eutrofiering av vann og tjern og dermed trolig også mindre tilgang på insekter og småkryp. Dårligere mattilgang kan forventes å slå ut i dårligere overlevelse og ungeproduksjon og dermed en medfølgende bestandsnedgang. Hettemåka er ingen utpreget "søppelfugl", men i forbindelse med artens tidlige ankomst kan de åpne søppelfyllingene som vi hadde tidligere, ha bydd på lett tilgang på mat om våren. Etter at renovasjonssystemene ble lagt om på 1990-tallet med bedre kildesortering og lukkede avfallssystemer, er dette matfatet ikke lenger tilgjengelig for hettemåka. Det kan også tenkes at redusert mattilgang på overvintringsstedene av lignende årsaker, kan ha bidratt til dårligere overvintringsforhold og dermed reduserte bestander.

Predasjon kan også være en medvirkende årsak til den observerte bestandsnedgangen. Hettemåka er en koloniruger som effektivt beskytter reirplassene sine mot mink, kråke og andre predatorer. I den grad at mange andre arter søker til hettemåkekoloniene for beskyttelse. Det er vanskelig å forstå at predasjon fra mink og kråke skal ha økt vesentlig utover på 1980- og 1990-tallet. En annen viktig predator på hettemåke er vandrefalken. Den var jo nesten utryddet i Norge i den perioden hettemåkebestandene økte som mest. Det var først på 1980-tallet at vandrefalkbestanden her i landet begynte å øke igjen. I Buskerud ble den første nyetableringen registrert i Lier i 1985 (Steen 1990). Etter det har bestanden i fylket økt jevnt og trutt til 40-50 par de siste årene (Gunnarsen 2012). Vandrefalken etablerte seg først i kystnære områder, og har seinere spredt seg oppover i de store dalførene i fylket. De som arbeider med overvåking av vandrefalken, opplyser at hettemåka er et av de vanligste byttedyrene hos vandrefalk i SØ-Norge (pers. medd. T.Gunnarsen, Gunnarsen 2009, Steen 1999), mens de som overvåker hettemåkekoloniene sjelden observerer og rapporterer predasjon fra vandrefalk. Nå kan det tenkes at hettemåkas effektive antipredatoratferd gjør at vandrefalken sjelden jakter i selve hettemåkekoloniene, men heller tar hettemåker som er på streif eller næringsøk utenfor koloniene. Det interessante med denne hypotesen er at den sammenfaller svært godt med tidslinjen og mønsteret i nedgangen i hettemåkebestanden – først langs kysten, deretter i innlandet, mens hettemåkene i øvre Hallingdal foreløpig ikke synes å ha merket noe til økt predasjon fra vandrefalk. Men dette kan trolig endre seg i kommende år etter hvert som stadig flere vandrefalkpar etablerer seg i denne delen av fylket. Adulte hettemåker som blir tatt av vandrefalk i hekketiden, fører trolig til at flere unger dør og at ungeproduksjonen går ned. Det kan bl.a. nevnes at det nå fins flere hekkende par vandrefalk i området rundt Steinsfjorden og Tyrifjorden.

I sum synes endringer i næringsgrunnet og predasjon fra en økende vandrefalkbestand å være de mest sannsynlige årsaker til hettemåkas store tilbakegang i Buskerud i de siste 15-20 årene.

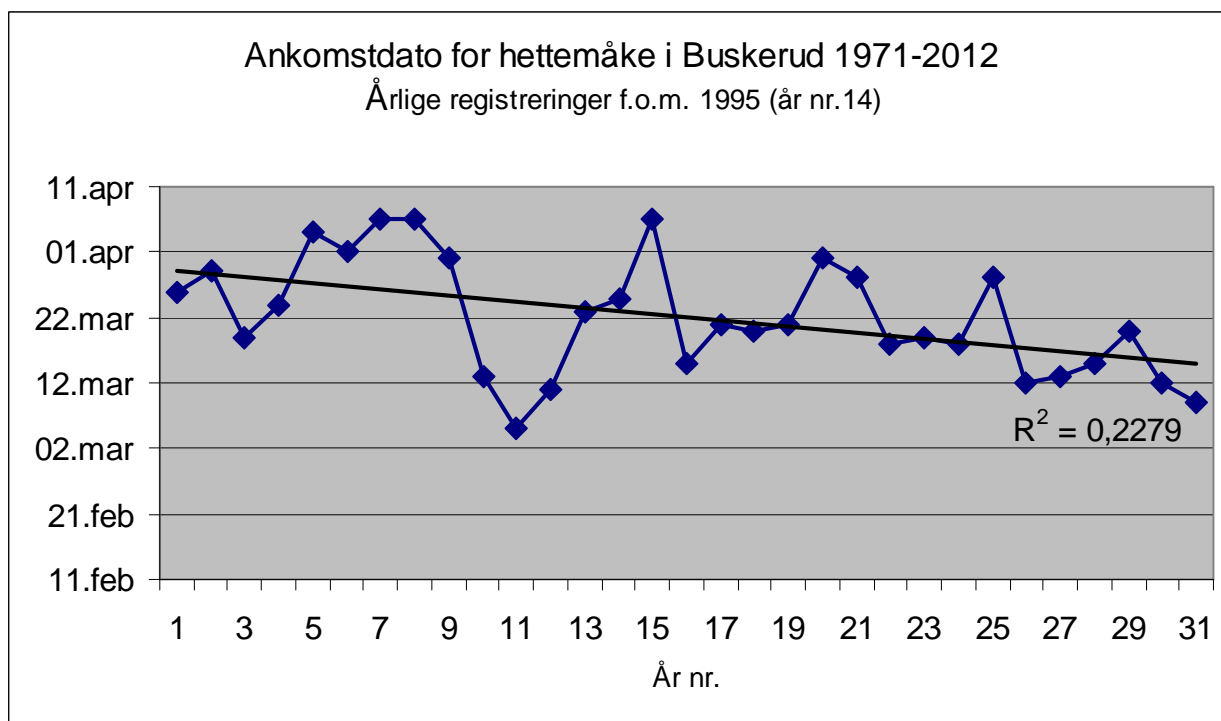
Trekk og overvintring

Histogrammet viser sum antall observerte hettemåker i Buskerud registrert på Artsobservasjoner per oktober 2012.

Vårtrekk

Hettemåka er blant de tidligst ankomne trekkfuglene om våren. Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud er: 22.03. (32 år). Det har vært en klar tendens til at hettemåka, som en del andre trekkfugler, ankommer stadig tidligere om våren de siste decenniene. I løpet av de siste 15-20 årene har typisk ankomstdato blitt ca. 1 uke tidligere. Gjennomsnittlig ankomstdato i perioden 1971-1999 var 25.03., mens den på 2000-tallet har vært 18.03. Denne trenden er statistisk signifikant ($p \ll 0,05$), se figuren nedenfor.

De fleste førsteobservasjoner om våren gjøres i fylkets kystområder (Hurum, Røyken, Lier og Drammen). Tidligst registrerte observasjon ble gjort på Slemmestad (Røyken) 5.3.1989. Gjennomsnittlig ankomstdato til innlandslokaliteter i fylket er flere dager seinere enn langs kysten, for eksempel er gjennomsnittlig ankomst til Fiskumvannet og Øvre Eiker: 6.4. (25 år), tidligst Flesaker 18.3.1990 og til Strandafjorden (Ål): 8.4. (12 år), tidligst 22.3.2009. Tidligste registrerte vårobservasjon i Nordfjorden (Ringerike): 23.3.2012.

Vårtrekket pågår utover i april, og det er også på denne tiden vi observerer de største flokkene utenom hekkeplassene. Maksimalt antall individer blir normalt observert primo april, en uke eller to etter ankomst.

Tidligere var det vanlig å se flokker på >100 ind i første halvdel av april, ofte med opp til 300-500 ind på Linnestranda og i indre Drammensfjord, maks 600 ind 6.4.1994 og hele 1200 ind 17.4.1996 (Rolf E. Andersen, ref. Artsobservasjoner). Slike store antall forekom spesielt i perioden 1994-1999. Siden har antallet avtatt i tråd med den generelle bestandsnedgangen. På 2000-tallet har det vært sjelden å se flokker på mer enn 200 ind. De største registrerte flokkene på 2000-tallet har vært 300 ind på Karlsrudtangen (Ringerike) 10.4.2003 (J.Myromslien, ref. Artsobservasjoner) og 300 ind på Linnestranda 13.4.2007 (R.E.Andersen, ref. Artsobservasjoner). De siste årene har det imidlertid vært sjelden å se flokker på mer enn 100 ind på vårtrekket. I 2011 var maks antall 90 ind på Linnestranda 9.4.2011.

Høsttrekk

Antall individer øker noe igjen under høsttrekket fra primo september til primo oktober, men det blir da sjelden sett mer enn 30 ind sammen, maks 150 ind på Linnestranda 10.9.1978 og 70 ind 26.9.1997 (ref. Artsobservasjoner). Antallet avtar utover i oktober, og i november er det bare et fåtall individer igjen. Siste observasjonsdag i gjennomsnitt er: 29.10. (23 år), seinest 4 ind på Linnestranda 14.11.2009. I tillegg ble arten observert i Nordfjorden (Ringerike) 21.11.1976 (Ringerike Feltstasjon, ref. LRSK).

Vinter

De fleste hettemåkene forlater Norge om vinteren. Overvintringsområdene ligger i landene rundt Nordsjøen og videre langs kysten av Atlanterhavet sør til Vest-Afrika. Mange av våre hettemåker ser ut til å overvintre i Storbritannia, noen også i Danmark. Hettemåkene som overvintre langs kysten av Sør-Norge er trolig en blanding av norske hekkefugler og individer som kommer lenger østfra (Andersen & Helberg 2006).

Hettemåka er en sjelden vintergjest i Buskerud. Kun følgende vinterfunn er kjent (ref. LRSK og Artsobservasjoner):

- 2 ind Slemmestad, Røyken 7.1.1990 (S.Stueflotten).
- 1 ind Slemmestad, Røyken 18.2.1990 (S.Stueflotten).
- 1 2K Mjøndalen, Nedre Eiker 12.1.1998 (J.L.Hals).
- 1 ad Hokksund, Øvre Eiker 16.1.1998 (A.Hals).
- 1 ind Strømsløpet, Drammen 13.12.2011 (J.Gylder).

Individmerket dansk hettemåke KUU observert i Elveparken, Drammen 2.4.2005 og på nytt samme sted 6.4.2009. Foto: Jens Erik Nygård.

Ringmerkingsfunn

Følgende ringmerkingsfunn viser i sum at hettemåkene som observeres i vårt område har en klar sørvestlig tendens i sitt trekkemønster. Et flertall av gjenfunnene/kontrollene er gjort i området Vest-Agder – Rogaland og videre over til Storbritannia (ref. LRSK og Artsobservasjoner). Dette stemmer bra med artens generell trekkemønster (Helberg m.fl. 2011).

1. 1 ind ringmerket på Furuøyene, Tyrifjorden, Ringerike 5.6.1999, gjenfunnet i Lundevågen, Farsund (VA) 7.4.2001.
2. En unge ringmerket på Furuøyene 22.5.2000, kontrollert i Amsterdam, NL 09.12.02-07.01.03.
3. 1 ind ringmerket på Furuøyene 22.5.2000, gjenfunnet i Scarborough, North Yorkshire, UK 30.8.2006.
4. 1 pullus ringmerket på Østbråtaskjæret, Steinsfjorden, Ringerike 13.6.2002, funnet død nær Oundle, Northhamptonshire, UK 7.9.2008.
5. 1 ind med fargering svart **KUU** på hvit bunn, ringmerket som 1K i Viborg, Danmark 04.11.2002, kontrollert to ganger i Viborg i mars 2004 og deretter i Elveparken, Drammen 2.4.2005 og på nytt samme sted 6.4.2009 (J.E.Nygård).
6. 1 ind ringmerket på Furuøyene 1.7.2003, gjenfunnet i Gjestehavna, Kristiansand (VA) 22.12.2004, seinere kontrollert flere ganger samme sted fram til 12.3.2009.
7. 1 ind med fargering **J49K** merket som 3K+ i Travparken, Kristiansand (VA) 25.4.2004, observert på Linnestranda, Lier 12.6.2009 (J.E.Nygård).
8. 1 ind med fargering **J66Z**, ringmerket ved Tommelsjøen, Gran (OP) 29.06.06, kontrollert på Linnestranda 9.9.2006, 29.9.2006, jevnlig i perioden 11.8-30.9.2007 og 28.9.2008.
9. 1 2K med fargering **J3U5**, ringmerket i Stavanger (RO) 16.2.2012, observert nesten daglig på Linnestranda 21.4-6.5.2012.
10. 1 2K med fargering **J4LA**, ringmerket i Frognerparken, Oslo 9.5.2012, observert på Linnestranda 26.5.2012 (J.E.Nygård).

Takksigelser

De godt underbygde bestandstallene for Buskerud som ligger til grunn for konklusjonene i denne rapporten, hadde ikke vært mulig å fremskaffe uten en betydelig feltinnsats over mange år fra tre grupper som har arbeidet med sjøfuglovervåkinger i indre Oslofjord og i Tyrifjordsområdet. Derfor rettes det en stor takk til Geir S. Andersen, Morten Bergan, Tonny Andersen, Erland T. Tollefsen, Håkon Bergø, Bjørn Harald Larsen, Kendt Myrmo og Viggo Ree for at resultatene fra deres mangeårige registreringer er gjort tilgjengelige for denne rapporten. Morten Bergan takkes i tillegg for konstruktive kommentarer til manuskriptet.

Referanser

- Andersen, G.S. og Bergan, M. 2011a. Hekkende sjøfugl i Buskerud 2011 – Drøbaksund og Vestfjorden. Rapport NOF avd. Oslo og Akershus. 11 s.
- Andersen, G.S. og Bergan, M. 2011b. Hekkende sjøfugl i indre Oslofjord, Oslo og Akershus 2011. Rapport NOF avd. Oslo og Akershus. 22 s.
- Andersen, G.S. og Helberg, M. 2006. Hettemåke *Larus ridibundus*. s.218 i: Svorkmo-Lundberg, T., Bakken, V., Helberg, M., Mork, K., Røer, J.E. & Sæbø, S. (red.) Norsk VinterfuglAtlas. NOF, Trondheim. 496 s.
- Andersen, T., Tollefsen, E.T., og Bergø, H. 2011. Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud 2011. Buskskvetten 27. 14 s.
- Anker-Nilssen, T. 1981. Ringerike feltstasjon, Averøya – Stasjonsrapport for 1980. Buskskvetten 5(1-2): s.4-19.
- Bergan, M. 2011. Hettemåke – Årets fugl 2011. Toppykker'n 34(2). s.70-75.
- Bergan, M. og Andersen, G.S. 2007: Hekkende sjøfugl i indre Oslofjord, Buskerud 2007, rapport NOF avd. Oslo og Akershus, 13 s.
- Eldøy, S. 1994. Hettemåke *Larus ridibundus*. s.232 i Gjershaug, J.O, Thingstad, P-G, Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu. 552 s.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P-G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994. Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu, 552 s.

- Gunnarsen, T. 2009. Vandrefalk i Buskerud 2008. Buskskvetten 25. 12 s.
- Gunnarsen, T. 2012. Vandrefalk i Buskerud 2010-11. Utbredelse og hekkestatus, Buskskvetten 28: 14 s.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget. 862 s.
- Helberg, M., Breistøl, A. & Lorentzen, N.H. 2011. Hvordan går det med hettemåkene i Norge? Vår Fuglefauna 34(1), s.6-11.
- Jensen, T., Tollefsen, E.T., Andersen, G.S. og Bergan, M. 2001. Sjøfuglregistreringer langs kysten av Buskerud 1999. Buskskvetten 17(2). 9 s.
- Kolberg, D. 1993. Fuglefaunaen i Øvre Eiker. NOF - Øvre Eiker lokallag. 51 s.
- Larsen, B.H., Brandt, M., Myrmo, K. og Ree, V. 2008. Overvåking av hekkende vannfugl i Steinsfjorden, nordre del av Tyrifjorden, Solberg tjern og Væleren i 2007. Fugler og natur i Buskerud. Rapport nr. 1 – 2008, Årgang 15, NOF avd. Buskerud. 37 s.
- Larsen, B.H., Brandt, M., Myrmo, K. og Ree, V. 2009. Overvåking av hekkende vannfugl i Steinsfjorden, Tyrifjorden, Solberg tjern og Væleren i 2008. Fugler og natur i Buskerud. Rapport nr. 1 – 2009, Årgang 16, NOF avd. Buskerud. 43 s.
- Lund, H.M-K. 1952. Fra fuglefaunaen i indre Oslofjord sommeren 1951. Fauna 5: s.50–58.
- Steen, O. Frydenlund 1990. Hekkeresultater i Sørøst-Norge 1990. Vandrefalken 1: 11-33.
- Steen, O. Frydenlund 1999. Vandrefalken i Sør-Norge i 1997. Bestand og hekkeresultater. Vandrefalken nr.4. Prosjekt Vandrefalk Sørøst-Norge. s.14-21.
- Syvertsen, P.O. og Syvertsen, Ø. 1982. Sjøfuglreservater i Buskerud. Buskskvetten 6(1), s.4-13.